

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5

Google
Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, may.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukirimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehnonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

SANOAT KORXONALARINING IQTISODIY SALOHİYATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING O'RNI	18
O'rinov Akmaljon Ahmadjonovich Siddiqov Javlonbek Sodiqjon o'g'li XORAZM VILOYATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING JORIY HOLATI VA RIVOJLANISH OMILLARI TAHLILI	22
Ro'zmatova Farahongiz Bekmurotovna ENERGETIKA INFRATUZILMASINING HUDUDIY RIVOJLANISH VA IJTIMOY TENGLIKKA TA'SIRI.....	27
Babajanova Dilfuza Abdurasulovna HUDUDLARDA LOKAL TURIZM XIZMATLARINING TARKIBI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI TAHLILI (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA)	32
Xasanova Mavjuda Ma'mirjonovna TURIZM MAVSUMIYLIGI OMILLARINING KOMPLEKS TAHLILI: TASNIFLASHNING KONSEPTUAL VA INTEGRATSION MEXANIZMLARI.....	41
Barotov Umidjon Mahmud o'g'li BOSHQARISH SIFATI MOHIYATI VA UNI OSHIRISHNING OBYEKTIV ZARURIYATI.....	48
Shoyev Davronbek Axmadjonovich Abdullayeva Gulsanam ENGLISH LOANWORDS IN RUSSIAN AND UZBEK: TERMINOLOGICAL ADAPTATION WITHIN A COMPARATIVE LINGUISTICS FRAMEWORK	53
Kambarova Liliya Ruslanovna РОЛЬ ГОСУДАРСТВА В ФОРМИРОВАНИИ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ И ПРИВЛЕЧЕНИИ ИНВЕСТИЦИЙ	56
Алибекова Саодат Лапасовна EKSPORTGA YO'NALTIRILGAN SANOAT KORXONALARIDA MARKETING XIZMATINI TASHKIL ETISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	61
Usmonova Dilfuza Ilxomovna O'ZBEKISTON INDIVIDUAL SPORTCHILARINI TAYYORLASH TIZIMI BOSHQARUVIGA RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARI JORIY ETISHNING SAMARALI USULLARI.....	66
Junaydullayev Mels Asliddin o'g'li KORXONA IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA ERP TIZIMLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	72
Xaydarova Kamola Axinjanovna Berdiqulov Suhrob Berdiqulov o'g'li KORPORATIV BIRLASHISHLAR VA QO'SHIB OLISHLAR: NAZARIY ASOSLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	78
Latipova Shaxnoza Maxmudovna Xolmurodova Sevara Asqarovna DAVLAT BUDJETI KAPITAL XARAJATLARIDA RISKLARNI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	84
Guzal Navruzova KORXONALARNING INNOVATSION RIVOJLANISHINI TA'MINLASHDA INVESTITSIIYA VA MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARI	88
Mamayeva Diyora Kurbanbayevna MARKAZIY VA JANUBIY O'ZBEKISTON MINTAQALARI SANOATIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK KO'RSATGICHLARI HOLATI	94
Uralov Eliboy Omonovich	

O'ZBEKISTONDA YOSHLAR TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TAJRIBALARNI QO'LLASH	100
Dilfuza Xamzayeva Xurshid Xurramov	
TO'QIMACHILIK SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA STRATEGIK YONDASHUVLARDAN FOYDALANISH	106
Otaxonova Roza Boboxon qizi	
APPLICATIONS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE DEVELOPMENT OF BANKING SERVICES	111
Mamutova Aygul Kalmurzaevna, Yaxyayeva Inobat Karimovna	
INVESTITSIYANING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDAGI ASOSIY IMKONIYATLARI	118
Rapikov Toxirjon Yuldashbayevich	
XIZMATLAR SOHASIDA RAQAMLI MARKETINGDAN FOYDALANISHNING METODOLOGIK ASOSLARI	122
Yahyoxonov Niyozxo'ja Bahroil o'g'li	
ALOQA KORXONALARI MOLİYAVIY BARQARORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILI VA PROGNOZLARI	128
Ismailov Xusanboy Mahammadqosim o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT IQTISODIY BOSHQARUVINING ROLI VA AHAMIYATI	133
Xatamova Gavhar Kiyamovna	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA SUV TEJOVCHI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNI DAVLAT TOMONIDAN MOLİYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	138
Seitnazarov Baxadir Muratbaevich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING TASHQI SAVDO FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	144
Ismailov Erkin Faxretdinovich	
THE ROLE OF INNOVATIVE MARKETING STRATEGIES IN THE GLOBAL BUSINESS ENVIRONMENT	148
Aziz Kurbanovich Abdullaev, Nigora Fayzulla kizi Sayfullaeva, Maftuna Rustambek kizi Khojiakbarova	
AGROKLASTER – AGRAR SOHANING RIVOJLANISH NUQTASI	154
Boltayev Nazarbek Narzullayevich	
RAQAMLI BANKLAR RESURS BAZASINI OPTIMALLASHTIRISH IMKONIYATLARI	159
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
O'ZBEKISTON DON SANOATIDA RISKLARNI BOSHQARISH VA UNING STRATEGIYASINI RIVOJLANTIRISH	164
Kurbanova Nigora Abduraxmanovna	
RESPUBLIKAMIZDA AGROLOGISTIKA XIZMATLARI VA UNING SAMARADORLIGI	169
Azizova Dilafruz Habibullayevna	
INVESTITSIYA LOYIHALARINI KOMPLEKS EKSPERTIZA QILISH VA BAHOLASHDAGI MUAMMOLAR	172
Ulashev Jahongir Xushmuradovich, Baxriddinova Yulduz Baxriddin qizi	
O'ZBEKISTON ENERGETIKA TARMOG'INING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	176
Yusupov Ulug'bek Shukrullayevich, Kodirova Xilola Joxongir qizi	
IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA BYUDJETGA SOLIQ TO'LOVLARINI HISOBGA OLISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	183
Azimova Feruza Payziyevna, Madaminjonov A.	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MEHMONXONA XIZMATLARIDA VAQTNI BOSHQARISHNING XIZMAT SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	188
Tolipova Malika Saloxidinovna	

AGROKLASTERLARNI TASHKIL ETISH — QISHLOQ XO'JALIGI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING MUHIM OMILI (QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	192
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
O'ZBEKISTON TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI MHXS ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	198
M.I. Murodova	
“YASHIL” INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLİYALASHTIRISH ORQALI BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARIGA ERISHISH MEXANIZMLARI	203
Muxtorov Ilhom Avazjon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA SANOATNING YASHIL TRANSFORMATSIYASI VA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA OMILLARINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI.....	211
Qo'ziboyev Behzod Hamidovich	
IJTIMOIIY HIMOA TIZIMIDA MOLİYAVIY RESURLARNI SAMARALI TAQSIMLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	216
Sharoxmatov Abduraxim Abdulamitovich	
DON MAHSULOTLARI KORXONALARIDA RESURLARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY AHAMIYATI	221
Aipova Iroda Ikramovna	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA MARKETING BOSHQARUVINING HOLATINING TAHLILI	226
Musayeva Shoira Azimovna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI: XALQARO TAJRIBA VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR.....	232
Egamova Komila Bekchon qizi, Nasirova Kamola Alimovna	
РОЛЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В ТРАНСФОРМАЦИИ К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ПРОСТРАНСТВЕННЫЙ АНАЛИЗ АНДИЖАНСКОГО РЕГИОНА.....	239
Кадырова Лола Алимджановна, Эгамов Бахтиёржон Нурметович	
REAL SEKTOR KORXONALARINI MOLİYALASHTIRISHDA ISLOM MOLİYASINING O'RNINI OSHIRISH.....	246
Sevara Hakimova Rustam qizi	
TIJORAT BANKLARI DAROMADLARI TARKIBI VA DINAMIKASINING STATISTIK TAHLILI	251
Abdukaxarova Shoira Abduvaxobovna	
YASHIL INNOVATSIYALARNI MOLİYALASHTIRISH VA AMALGA OSHIRISH IQLIM O'ZGARISHLARIGA MOSLASHISHNING ASOSIY OMILI SIFATIDA: TIZIMLI TAHLIL VA KELGUSI TADQIQOT YO'NALISHLARI	255
Turanov Suhrob Bahodir o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARI MEDIA IMIJINI KAPITALLASHTIRISHNING MOLİYAVIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHDA YANGI YONDASHUVLAR	262
Nazarov G'ulom Akmal o'g'li	
“YASHIL IQTISODIYOT” VA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI JORIY QILISH TA'LIMINI TASHKIL ETISH: ADABIYOTLAR SHARHI VA RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASI ASOSIDA NAMUNAVIY O'QUV DASTURLARINI ISHLAB CHIQISH USLUBIYOTI	269
Raxshona Nabibullayeva	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA LIZING HISOBINI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	275
Baxadirov Alisher Komilovich	
TIJORAT BANKLARNING MOLİYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	281
Nomozov Umid Iskandarovich	

TIJORAT BANKLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI

Nomozov Umid Iskandarovich

Bank-moliya akademiyasi mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini oshirish va aktivlar rentabelligini ta'minlash masalalari kompleks yondashuv asosida tadqiq etilgan. Tadqiqot doirasida bank barqarorligini baholovchi asosiy ko'rsatkichlar — kapital yetarliligi (CAR), likvidlilik (LCR), aktivlar rentabelligi (ROA) hamda muammoli kreditlar (NPL) ulushi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tahlil qilingan. Shuningdek, Basel III standartlarining milliy bank tizimiga tatbiq etilishi hamda "Bank tizimini isloh qilishning 2020-2025-yillarga mo'ljallangan strategiyasi"da belgilangan ustuvor vazifalar ijrosi ko'rib chiqilgan. Tadqiqot yakunida kredit risklarini samarali boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish va bank daromadlarini diversifikatsiya qilish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, moliyaviy barqarorlik, aktivlar rentabelligi, kredit riski, Basel III, kapital yetarliligi, likvidlilik, muammoli kreditlar (NPL), sof foyda.

Abstract. This article examines the issues of enhancing the financial stability of commercial banks in the Republic of Uzbekistan and ensuring asset profitability based on a comprehensive approach. The study analyzes the interrelationship between key financial stability indicators, including capital adequacy (CAR), liquidity (LCR), return on assets (ROA), and the share of non-performing loans (NPL). Particular attention is given to the implementation of Basel III standards in the national banking system and the execution of priority objectives outlined in the Banking Sector Reform Strategy for 2020-2025. Based on the findings, practical recommendations are developed for improving credit risk management through the use of artificial intelligence technologies and for diversifying bank income sources.

Key words: commercial banks, financial stability, return on assets, credit risk, Basel III, capital adequacy, liquidity, non-performing loans (NPL), net profit.

Аннотация. В данной статье исследуются вопросы повышения финансовой устойчивости коммерческих банков Республики Узбекистан и обеспечения рентабельности активов на основе комплексного подхода. В рамках исследования проанализирована взаимосвязь ключевых показателей финансовой устойчивости банков — достаточности капитала (CAR), ликвидности (LCR), рентабельности активов (ROA) и доли проблемных кредитов (NPL). Особое внимание уделено внедрению стандартов Basel III в национальную банковскую систему, а также реализации приоритетных задач, предусмотренных Стратегией реформирования банковской системы на 2020-2025-годы. По итогам исследования разработаны научно-практические рекомендации по эффективному управлению кредитными рисками с использованием технологий искусственного интеллекта и диверсификации доходов банков.

Ключевые слова: коммерческие банки, финансовая устойчивость, рентабельность активов, кредитный риск, Basel III, достаточность капитала, ликвидность, проблемные кредиты (NPL), чистая прибыль.

KIRISH

O'zbekistonda tijorat banklari aktivlarining rentabelligini ta'minlash orqali ularning moliyaviy barqarorligini oshirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Mazkur yo'nalishda mamlakat bank tizimini isloh qilishning 2020-2025-yillarga mo'ljallangan strategiyasida bank xizmatlarini modernizatsiya qilish, banklarning samarali infratuzilmasini shakllantirish, kredit portfeli va tavakkalchiliklarni boshqarish sifatini oshirish, kreditlash hajmlarining muvozanatli o'sishini ta'minlash hamda moliyaviy tavakkalchiliklarni baholashda zamonaviy texnologik yechimlarni joriy etish, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 12-may 2020-yildagi "2020 — 2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida" PF-5992-sonli Farmoni¹ kabi ustuvor vazifalar belgilangan.

Ushbu vazifalarni izchil amalga oshirish jarayonida tijorat banklari aktivlari daromadlilikini oshirish, kreditlar bo'yicha muddati o'tgan qarzdorlik hajmini qisqartirish, bank faoliyatida risklarni samarali baholash va oldini

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 12.05.2020 yildagi PF-5992-son <https://lex.uz/docs/-4811025>.

olish, shuningdek, muammoli kreditlar ulushini kamaytirish bank tizimini barqaror rivojlantirishning muhim omillari sifatida e'tirof etiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bank barqarorligi tushunchasining fundamental asoslari Diamond va Dybvig (1983) tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, ularning modelida banklarning asosiy funksiyasi — likvidlik yaratish, ya'ni qisqa muddatli passivlarni uzoq muddatli aktivlarga aylantirish jarayoni tabiatan xatarli ekani va omonatchilar ishonchi pasaygan sharoitda bu holat bank inqirozlariga (bank runs) olib kelishi ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Mazkur nazariya moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda depozitlarni sug'urtalash tizimi hamda Markaziy bankning "so'nggi instansiya kreditori" sifatidagi rolini muhim institutsional mexanizm sifatida izohlaydi. Bank barqarorligini oshirishning samarali yo'nalishlaridan biri sifatida yetarli darajadagi kapital zaxirasini shakllantirish e'tirof etilib, Basel Committee on Banking Supervision tomonidan ishlab chiqilgan Basel III (2010) standartlari joriy etilgach, ilmiy adabiyotlarda asosiy e'tibor kapital sifatini oshirish masalasiga qaratildi. Zamonaviy yondashuvlarda esa bank barqarorligini faqat alohida ko'rsatkichlar asosida emas, balki risklar kombinatsiyasi orqali kompleks baholash zarurligi ta'kidlanadi; xususan, Imbierowicz va Rauch (2014) tadqiqotlariga ko'ra, kredit riski va likvidlik riskini uyg'un boshqarish barqarorlikni ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, kredit portfeli sifatining pasayishi (NPL ortishi) zanjirsimon ta'sir orqali bankning likvidlik pozitsiyasiga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

O'zbekistonlik olimlardan A. Omonov (2018) tijorat banklarining resurs bazasini, ya'ni majburiyatlarini mustahkamlashni moliyaviy barqarorlikning muhim omillaridan biri sifatida asoslab bergan bo'lsa, R. Bozorov (2020) o'z tadqiqotida tijorat banklari moliyaviy barqarorligini baholashni xorijiy tajriba va respublika banklari amaliyoti misolida uchta asosiy ko'rsatkich — aktivlarning rentabelligi, kapital rentabelligi hamda kreditlar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlar zaxirasi orqali izchil tahlil qilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini baholashda kompleks yondashuv qo'llanildi. Xususan, iqtisodiy-statistik tahlil, qiyosiy tahlil, dinamik qatorlar tahlili hamda korrelyatsion-regression usullardan foydalanildi. Tadqiqot uchun O'zbekiston tijorat banklarining ochiq moliyaviy hisobotlari hamda xalqaro standartlar — Basel III asosida shakllantirilgan ko'rsatkichlar (CAR, LCR, ROA, NPL) ma'lumot bazasi sifatida qabul qilindi. Ushbu indikatorlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik va ta'sir darajasi ekonometrik usullar yordamida baholandi. Natijalarni yanada asosli tahlil qilish maqsadida tizimli yondashuv va ilmiy abstraksiyalash usullaridan ham foydalanildi, bu esa olingan xulosalarning ishonchiligi va ilmiy asoslanganlik darajasini oshirishga xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Banklarning moliyaviy barqarorligi ularning uzoq muddatli va uzluksiz faoliyat yuritish salohiyatini, moliyaviy hamda iqtisodiy shoklarga bardosh bera olish darajasini, shuningdek, o'z zimmasiga olgan moliyaviy majburiyatlarni o'z vaqtida va to'liq bajarish qobiliyatini ifodalovchi muhim me

yuqori likvid aktivlar hisobidan qoplash salohiyatini aks ettiradi. Ushbu ko'rsatkich bankning to'lov qobiliyati va mijozlar talablariga tezkor javob bera olish imkoniyatini ifodalaydi. Ayniqsa, murakkab iqtisodiy sharoitlarda yoki bozor ishonchi pasaygan davrlarda bankning yuqori LCR darajasiga ega bo'lishi moliya tizimiga bo'lgan ishonchni saqlashga xizmat qiladi. Basel III talablariga ko'ra, LCR ko'rsatkichining minimal darajasi kamida 100% etib belgilangan bo'lib, bu banklarning qisqa muddatli moliyaviy bosimlarga nisbatan barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi (1-jadval).

1-jadval. Banklarning moliyaviy barqarorligini baholovchi asosiy indikatorlar²

№	Ko'rsatkich nomi	Ta'rifi	Ahamiyati	Me'yoriy darajasi / tavsiya
1	Kapital yetarliligi (CAR)	Bankning xatarli aktivlari bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlarni qoplashga yetarli kapitalga egaligini ifodalaydi.	Moliyaviy barqarorlikning asosiy ko'rsatkichi; bank yo'qotishlarni qoplash qobiliyatini belgilaydi.	Basel III bo'yicha kamida 8%, amaliyotda 12-14% maqbul
2	Likvidlik koeffitsiyenti (LCR)	Qisqa muddatli majburiyatlarni qoplash uchun yuqori likvid aktivlar ulushini aks ettiradi.	Bankning qisqa muddatli to'lov qobiliyatini ta'minlaydi va mijozlar ishonchini mustahkamlaydi.	Basel III bo'yicha kamida 100%
3	Sof foyda	Bank daromadlari va xarajatlari o'rtasidagi farq (soliqdan keyin).	Moliyaviy natijadorlikni ifodalaydi; foydaning barqaror o'sishi ijobiy tendensiyani ko'rsatadi.	Barqaror o'sib borishi maqsadga muvofiq
4	ROA (aktivlar rentabelligi)	Sof foydaning umumiy aktivlarga nisbati.	Aktivlardan foydalanish samaradorligini baholaydi.	Kamida 1% va undan yuqori
5	ROE (kapital rentabelligi)	Sof foydaning o'z kapitaliga nisbati.	Kapitaldan foydalanish samaradorligini ko'rsatadi; investorlar uchun muhim indikator.	Kamida 10% va undan yuqori
6	NPL (muammoli kreditlar ulushi)	90 kundan ortiq kechiktirilgan kreditlarning umumiy kredit portfeliga nisbati.	Kredit portfeli sifati va risk darajasini ifodalaydi.	Ideal daraja 5% dan past
7	Net Interest Margin (NIM)	Foizli daromadlar va foizli xarajatlarning o'rtasidagi farqning umumiy aktivlarga nisbati.	Kredit faoliyatining daromadlilikini baholaydi.	Odatda 2-5% oralig'ida
8	Kreditlar va depozitlar nisbati (LDR)	Berilgan kreditlarning jalb qilingan depozitlarga nisbati.	Kreditlash faolligi va likvidlik o'rtasidagi muvozanatni aks ettiradi.	Ideal daraja 80-90%

Bankning moliyaviy sog'lomligi va rentabelligini bevosita ifodalovchi asosiy ko'rsatkichlardan biri sof foyda hisoblanadi. Ushbu indikator bankning moliyaviy operatsiyalari natijasida shakllangan umumiy daromadlar bilan xarajatlarning o'rtasidagi farqni ifodalaydi. Sof foydaning ijobiy bo'lishi va yildan-yilga o'sib borishi bank faoliyatining barqaror rivojlanayotganini hamda moliyaviy barqarorlik darajasining ortib borayotganini ko'rsatadi. Shuningdek, sof foyda sarmoyadorlar uchun muhim daromad manbayi bo'lib xizmat qiladi hamda bankning dividend siyosati, ichki kapitalni oshirish salohiyati va moliyaviy mustaqilligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, sof foydaning dinamikasi bankning moliyaviy salohiyatini baholashda asosiy ko'rsatkichlardan biri sifatida qaraladi.

Bank faoliyatining samaradorligini chuqurroq baholash maqsadida ROA (aktivlar rentabelligi) va ROE (kapital rentabelligi) kabi ko'rsatkichlardan foydalaniladi. ROA bank aktivlarining foyda keltirish qobiliyatini ifodalaydi va odatda kamida 1% yoki undan yuqori darajada bo'lishi maqsadga muvofiq hisoblanadi. Ushbu ko'rsatkich bank resurslaridan foydalanish sam

to'lanmagan kreditlarning umumiy kredit portfeliga nisbatan ulushini ifodalaydi. NPL darajasining oshishi kredit portfeli sifatining pasayishini ko'rsatishi mumkin, shu bois ushbu ko'rsatkichni 5% dan past darajada ushlab turish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Past NPL darajasi esa kredit portfelining yuqori sifatligini va risklarni boshqarish tizimining samaradorligini ifodalaydi.

Shuningdek, banklarning kreditlash faoliyati daromadlilikini baholashda Net Interest Margin (NIM) ko'rsatkichi muhim rol o'ynaydi. NIM bankning foizli daromadlari bilan foizli xarajatlari o'rtasidagi farqning umumiy aktivlarga nisbatan ifodasidir. Ushbu ko'rsatkich orqali bankning asosiy operatsion faoliyati — mablag'larni jalb qilish va ularni kreditlash orqali daromad olish samaradorligi aniqlanadi. Amaliyotda 2-5% oralig'idagi NIM darajasi barqaror daromadlilikni ifodalaydi va bankning foiz siyosati optimal darajada olib borilayotganini ko'rsatadi.

Yuqoridagi ko'rsatkichlarni umumlashtirgan holda, kreditlar va depozitlar nisbati (Loan-to-Deposit Ratio — LDR) ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu ko'rsatkich bank tomonidan jalb qilingan depozitlar hisobiga ajratilgan kreditlar hajmini ifodalaydi. LDR darajasining yuqori bo'lishi kreditlash faolligining oshganini ko'rsatsa-da, bu holatda likvidlik riskining ortish ehtimoli mavjud. Aksincha, past LDR darajasi kreditlash imkoniyatlaridan yetarlicha foydalanilmayotganini anglatadi. Shu sababli, mazkur ko'rsatkichni 80-90% oralig'ida saqlash bank faoliyatida muvozanatni ta'minlash nuqtayi nazaridan maqsadga muvofiq hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini oshirish va aktivlar rentabelligini ta'minlash borasida olib borilgan tadqiqotlar natijasida bir qator muhim ilmiy xulosalar shakllantirildi. Tadqiqot jarayonida bank barqarorligini baholovchi asosiy indikatorlar — kapital yetarliligi (CAR), likvidlilik (LCR), aktivlar rentabelligi (ROA) hamda muammoli kreditlar ulushi (NPL) o'rtasida o'zaro zanjirsimon bog'liqlik mavjudligi aniqlandi, ya'ni kredit portfeli sifatining pasayishi (NPL ortishi) nafaqat rentabellik darajasiga (ROA), balki bankning likvidlilik (LCR) va kapital yetarliligi (CAR) ko'rsatkichlariga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bilan birga, xalqaro standartlar, xususan Basel III talablari asosida CAR (kamida 8%) va LCR (kamida 100%) ko'rsatkichlariga amal qilish banklarni kutilmagan tashqi iqtisodiy shoklardan himoya qiluvchi muhim barqarorlik mexanizmi sifatida baholanadi, bunda O'zbekiston banklari uchun CAR darajasini 12-14% oralig'ida saqlash eng maqbul barqarorlik darajasi ekanligi asoslandi.

Olingan natijalarga tayangan holda, bank tizimi barqarorligini yanada mustahkamlash maqsadida bir qator amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi, jumladan, kredit risklarini minimallashtirish uchun an'anaviy baholash usullaridan sun'iy intellektga asoslangan "credit scoring" hamda "early warning systems" (erta ogohlantirish tizimlari)ga bosqichma-bosqich o'tish, bu orqali aktivlar sifatini real vaqt rejimida monitoring qilish imkoniyatlarini kengaytirish, bank daromadlarini diversifikatsiya qilish orqali foiz daromadlariga qaramlikni kamaytirish va barqaror foyda oqimini shakllantirish, kreditlar va depozitlar nisbati (LDR)ni 80-90% oralig'ida ushlab turish uchun uzoq muddatli depozitlarni jalb etishga qaratilgan innovatsion moliyaviy instrumentlarni joriy etish, shuningdek, ichki me'yoriy hujjatlar doirasida kutilayotgan yo'qotishlar (ECL) modeliga asoslangan zaxiralash mexanizmlarini takomillashtirish zarurligi ta

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
